

ДЕТСКА ГРАДИНА „ПИНОКИО“ ГР. РУСЕ

ул. „Вискяр“ № 2, Булстат 827144666, тел. 082/ 846 239; 0894716558;
cdg_pinokio@abv.bg

УТВЪРДИЛ: /п/

ДИРЕКТОР: /Ценка Тодорова/

ЗАПОВЕД: № 0055 / 28. 09. 2020г.

МЕХАНИЗЪМ

**ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ МЕЖДУ ДЕЦА
И ЗАСИЛВАНЕ СИГУРНОСТТА В ДГ „ПИНОКИО“- РУСЕ**

Разработен съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017 год. на Министъра на образованието и науката, актуализиран и приет на Заседание на педагогически съвет с Протокол № 3/21.09.2020 год.

I. ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОРМОЗА В ДГ

Тормозът в ДГ обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психическото здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в учебните заведения са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз“ .

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т.1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм.

Видове насилие: физическо, психическо, сексуално, пренебрегване

“ **Насилие**“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, социална среда, както и в ДГ.

"**Физическо насилие**" е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

"**Психическо насилие**" са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

"**Сексуално насилие и злоупотреба**" над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото.

. "**Пренебрегване**" е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на

детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал.1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите за закрила.

Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен /Graig and Pepldrq 1997 год./ Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Дан Олвеус определя тормоза като *сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към едно и също дете от страна на едно дете или група.*

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете.

2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;

3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения, преки нападения /удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, открадване или повреждане на лични вещи/или непреки /например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда/. Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

1. **Непряка физическа агресия** е насочена към материални щети на другия през непосредствени физически действия. В предучилищна възраст това може да бъде:

- *Разрушаване на продукти на дейността на другия /събаряне на фигури от конструктор/*

- *Унищожаване или повреда на чужда собственост* /например, момчето взема играчката на другия и я хвърля на пода, гледайки как той плаче/.

2. **Пряка физическа агресия** е насочена към материална щета на другия чрез непосредствено физическо въздействие. Тя може да има символична и реална форма.

- *Символическа агресия* представлява заплаха или заплашване/например едно дете показва юмрук на друго/.

- *Пряка агресия* – непосредствено физическо нападение /бой/, който при децата протича включвайки ухапвания, дракотини, хващане за косата, използване в ролята на „оръжие“ на пръчки и т.н.

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

1. **Непряка вербална агресия** е насочено към обвинения и заплаха на връстници, което се осъществява във вид на различни изказвания. В предучилищна възраст това може да бъде:

- *Оплаквания* /“той ме удари“, “той не си е подредил леглото“ и др./

- *Демонстративни викове, насочени към изгонване на връстника* /Махай се, омръзнал си ми“, ;“Не пречи“/

2. **Пряка вербална агресия** представлява обиди и вербални форми на унижение на другия. Традиционно „детски“ форми на пряка вербална агресия са:

- *Дразнене*

- *Използване на лоши думи.*

Най-често при повечето деца се наблюдава пряка или косвена агресия – от оплаквания и агресивни фантазии до преки обиди. При някои деца се срещат случаи на физическа агресия – както косвена, така и пряка.

За агресията не може да се разсъждава само по външните прояви, необходимо е да се знаят нейните мотиви и предходните преживявания. Откриване на мотиви за агресия при децата, изучаване на психологични условия и варианти са настоятелно необходими както за съвременна диагностика на това явление, така и за разработка на коригиращи програми. Очевидно, че всеки агресивен акт има определен повод и се осъществява в конкретната ситуация. Разглеждане на тези ситуации, в които най-често се проявява агресивно поведение, е необходимо за разбиране на посоката на агресивното поведение, негови причини и цели,

за да се разбере същността на неговата мотивация. Сред ситуации, провокиращи агресивното поведение на децата се открояват следните:

- *Привличане на внимание на връстници към себе си* /момчето откъсва книгата от момичето, разхвърля играчки, с което привлича внимание върху себе си/;

- *Потискане на достойнството на другия* подчертавайки своето превъзходство /забелязвайки, че на другия не му стигат детайли за построяване на конструктор, детето вика: ха-а-ха/

- *Защита и отмъщение* /в отговор на „нападение“ или насилствено отнемане на играчки, децата отговарят със изблик на агресия/;

- *Стремеж да бъде лидер*

- *Стремеж да получи желания предмет* /желаейки да притежават някакъв предмет, децата използват насилие за постигане на целта/

Както се вижда , повечето прояви на агресия се наблюдават в ситуация на защита на собствени интереси и защита на своето превъзходство, когато агресивни действия се използват като средство за достигане на определени цели. Съответно максимално удовлетворение децата получават при достигане на желаната цел – било то внимание на връстници или привлекателна играчка, след което агресивните действия се прекратяват. По този начин, в повечето случаи на агресивни действия децата имат инструментален или реактивен характер. По същото време при някои деца се наблюдават агресивни действия, нямащи каквито и да е цели или насоки изключително причинявана на щетата на другия. /Например, момчето бута момичето в басейна и се смее над нейните сълзи. Физическа болка или унижение на връстници предизвиква при тези деца удовлетворение, а агресията в този случай е самоцел. Подобно поведение свидетелства за това, че детето е насочено към вражда и жестокост, което разбира се предизвиква особена загриженост.

Разпознаване на **физическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- Различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;

- Неправдоподобни или объркани обяснение за травмите, включително едностранни отговори;

- Безпокойство и крайност в поведение – от агресивност до пасивност;

- Лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;

- Прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;

- Влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;

Психически тормоз – например – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Разпознаване на **психическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- Детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;

- Агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;

- Внезапни избухвания, които се необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;

- Бягане и криене, нежелание да посещава ДГ;

- Загуба на доверие, неучастие в общите занимания, ниска самооценка;

- Постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си; психосоматични симптоми.

Социален тормоз – например – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

В много от случаите социалния и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Следователно, усилията за справяне с насилието на деца над деца в ДГ, трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща /принизяваща/, унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментира за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и

надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие.

Разпознаване на **сексуалното насилие** включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение /имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца/.

Конкретни примери, както и разграничаването на нивата на различните форми на тормоз с оглед причиняване на различна по степен вреда, са представени в таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия. Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

II. ПОЛИТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В ДГ „ПИНОКИО“.

1. Принципи, ценности, философия.

Основен принцип при изграждането на институционална политика за противодействие на тормоза в ДГ „Пиноккио“ е прилагането на цялостен институционален подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на сигурна училищна среда. Изграждането на защитна мрежа поставя ясни граници за формирането на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в ДГ.

За ранното откриване на причините за насилие, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, ДГ „Пиноккио“ работи всекидневно чрез:

- Системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;
- Подобряване на физическата среда в ДГ, която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на детската група като общност;
- Работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми, работа по мини проекти, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;

- Следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не наблягат на наказанието.

Политиката на ДГ „Пиноккио“ се реализира на равнище детско заведение и на равнище група, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция /реакция/.

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище детска група, например създаване на правила на отношения, четене на художествена литература, тематични дискусии, куклени етюди. Дискусиите са възможност в групата да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в ДГ „Пиноккио“

2.1. Дейности на равнище детска градина

1. Превенция на равнище ДГ включва: оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на тормоз и създаване на единни институционални правила.

Оценка на проблема:

1. Оценката на тормоза се организира от учителските екипи със съдействието на Координационен съвет /КС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз.

2. Оценката на тормоза се извършва от екипа учители до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година.

3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от КС за справяне с насилието.

4. След обобщаване на резултатите от изследването, резултатите от оценката и наличието на проблем се анализират на педагогически съвет.

Създаване на координационен съвет.

Със заповед на Директора се създава координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.

Изготвяне на план за съответната учебна година за противодействие на тормоза.

В началото на учебната година КС изготвя план за противодействие на тормоза. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище група и ДГ. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

Създаване на визуализирани правила на групата.

1. Учителските екипи по възрастови групи формулират правила на поведение и ценности и ги визуализират.

2. КС разработва единен механизъм с ясно разписани отговорности за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в ДГ.

3. Планират се обучения за повишаване на квалификацията на учителите за справяне с агресивно поведение.

4. При необходимост се провеждат индивидуални консултации с родителите.

2. Интервенцията на равнище детска градина включва водене на дневник и процедура за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

Водене на дневник със случаи и управление на информацията.

Дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна институционална политика за противодействие на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация /Таблица 1/, при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в дневника със случаи, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия /интервенция/; кои отговорни участници са информирани

/институции, органи, родители/; как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои.

На базата на вписаните ситуации педагогическият екип на групата извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на децата, които участват и се въвличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с дете, който се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в детската градина.

Процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с дете на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от екипа учители. Дневникът се съхранява при директора.

ТАБЛИЦА 1.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ

Ниво на тормоз	Отговор на детска градина	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ПЪРВО НИВО – НИСКО НАРУШАВАНЕНА ПРАВИЛАТА: Форми на физически тормозса например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. Форми на вербален тормоз са:обвинения, подигравки, унижение, аплиахи, обиди, агресивна фантазия. Форми на психически тормоз Омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, дразнене, ругане, клеветене, измисляне на прякори. Форми на социален</p>	<p>На първо ниво по правило действията се предприемат автономно от учителя на групата заедно с родител, като се предприема педагогическа работа-индивидуално, за група деца или за цялата група. При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете бива тормозено</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2. Прекратяване на ситуацията и успокояване /интервенция към всички участници./ 3. Уведомяване на родител 4. Консултации – предприемане на индивидуални разговори с децата 5. Мерки и действия от страна на учителя – намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 6. Мониторинг на предприетите мерки и действия.

тормоз са: Дразнене, подиграване, изключване от групови дейности /игри/, фаворитизация.	нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва да се предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три.		
---	--	--	--

ТАБЛИЦА 1.
КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ
НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ

Ниво на тормоз	Отговор на детската градина	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция.
<p>ВТОРО НИВО-ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ: <i>Форми на физически тормоз са:</i> шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на начиния играчка, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане на уши или коса. <i>Форми на вербален тормоз са:</i> Подигравки, отправени пред групата публично унижение, обиди. <i>Форми на психически тормоз са:</i> изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. <i>Форми на социален тормоз са:</i> интриганстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране.</p>	<p>На второ ниво по правило действията се предприемат от учител-група, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител. Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил процедурата, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето. Координационния съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в дневника за ситуации на тормоз и се предприема работа по случай. Възстановяване на щети при наличие на такива.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз. 2. Прекратяване на ситуацията и успокояване /интервенция към всички участници/. 3. Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на учителя заедно с директора; 4. Уведомяване на родител; 5. Консултации; 6. Мерки и действия – работа на координационни съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с дете в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7. Мониторинг на предприетите мерки и действия.

ТАБЛИЦА 1.
КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ
НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ

Ниво на тормоз	Отговор на детската градина	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ТРЕТО НИВО-ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СИЛА, КАКТО И ПРИ ЕКСПРЕМНИ СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ИЛИ ЗА ТЕЛЕСНИЯ ИНТЕГРИТЕТ, ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧЕСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:</p> <p>Включване в деструктивни групи и организации.</p> <p>Форми на физически тормоз са:</p> <p>Сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други направления, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури, заплашване с оръжие.</p> <p>Форми на вербален тормоз са: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.</p> <p>Форми на социален тормоз са: заплаха, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи /банди/, последиците, от които нараняват други.</p>	<p>На трето ниво по правило уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на детската градина, идентифицирал тормоза. Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и слуги /центрове за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията. Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на децата в допълнителни програми, насочване към услуги в общността.</p>	<p>Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневник за случаи на тормоз като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие на закона.</p> <p>Ако друга организация е въввлечена в работата с детето, детската градина хармонизира действията си с нея.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията; 2. Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници/; 3. Уведомяване на родител; 4. Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците; 5. Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информирание и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора; 6. Мониторинг на предприетите мерки и действия.

Насочване на случаи към външни служби

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полицията. Уведомяване е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето /ЗЗД/, следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде гражданинът или служителят на детската градина, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, възпитател, директор, служител от непедагогическия персонал, както и Координационният съвет като колективен орган. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационни механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция.

Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в *Приложение 2.Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск/*

2.2. Дейности на равнище група

1. Превенция на ниво група. Тук се включват обучителни дейности на учителите в групата: образователни игри с подходящо съдържание, художествена литература, изработване на визуализирани правила и спазването им, изграждане на ценностна система, чувство на солидарност, емпатия и толерантност към различията в и др.

2. Интервенция на ниво група.

Предприемане на мерки недопускащи неприемливо поведение. Отнася се до ситуациите от нива едно и две според приетата класификация.

3. Работа с родители.

Привличането на родителите е важно условие за ефективността на всички действия. Родителите се привличат като партньори в дейности по превенция, както и в случаите на интервенция. При включване на родителите се има предвид следното:

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- Разговорът трябва да бъде поведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултата;
- Учителят може да насочи родителите за консултация с други специалисти при необходимост.

3.3. Ресурсна обезпеченост:

1. ДГ „Пиноккио“ осигурява:

- Изградени механизми за взаимодействие;
- Обучение на учителите;
- Консултиране на родителите;
- Информация, материали по темата за насилието и тормоза.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Разпознаване на тормоза от страна на учител.
2. Прекратяване на ситуация на тормоз.
3. Подход за възстановяване на щетата.
4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността.

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на градината срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация /Таблица 1/. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя.

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вярно става дума за игра.

- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминиращо позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;

- Когато се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описан в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал /от дете, родител или друг служител от детската градина/.

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;

- Не трябва веднага да се разпитват за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитват за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето, което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата.

3. Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена и друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действие в тази посока. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор на учителя на групата с детето, с което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на детето и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите.

- Като първа стъпка учителят изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете;

- Ключов момент във възстановяването на щетата е , че учител разговаря с детето, а то само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и детето, което е било потърпевшо от тормоза. Този процес се медира от ангажирания в случая учител на групата;

- След изясняване на ситуацията и постигане на договореност, учителят за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка.

- При преценка, насочване на детето и неговите родители към консултации с психолог.

4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на тежък инцидент се следват предписанията на механизма, описани в Таблица 1 – Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия /съпреживяване/, за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е учителят да поговори с детето, по възможност още същия ден /или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно/ и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстници. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря какво точно ще му помогне да се чувства сигурно.

- Детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори;

- Не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици;

- Наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;

- Необходимо е да се работи с наблюдателите не само на ниво на превенцията, но и след ситуация на тормоз;

- Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата. Валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- Насърчава се убеждението за отвори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване на грижа спрямо тормозеното дете. При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги.

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от учителя или от координационния съвет. Насочващият трябва да е запознат с услугите и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите на детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

- 1. Кога се подава сигнал за дете в риск?**
- 2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?**
- 3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?**

§1.т.11. от Закона за закрила на детето "**Дете в риск**" е дете:

- а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му;
- в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- г) което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;
- д) за което съществува риск от отпадане от ДГ или което е отпаднало от ДГ.

Закрилата на детето се осъществява чрез:

1. съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда;
2. настаняване в семейство на роднини или близки;
3. осиновяване;
4. настаняване в приемно семейство;
5. предоставяне на социални услуги - резидентен тип;
6. настаняване в специализирана институция;
7. полицейска закрила;
8. специализирана закрила на обществени места;
9. информирание за правата и задълженията на децата и родителите;
10. осигуряване на превантивни мерки за сигурност и защита на детето;
11. осигуряване на правна помощ от държавата;
12. специални грижи за децата с увреждания;

Закрилата на детето се осъществява чрез:

1. Председателя на Държавната агенция за закрила на детето и администрацията, която го подпомага при осъществяване на неговите правомощия;
2. Дирекции "Социално подпомагане";

3. Министър на труда и социалната политика, Министър на вътрешните работи, Министър на образованието, младежта и науката, Министър на правосъдието, Министър на външните работи, Министър на културата, Министър на здравеопазването и кметовете на общини.

Задължение за съдействие по чл. 7, ал 1 и 2 от Закона за закрила на детето:

Това задължение има всеки, на когото стане известно, че дете се нуждае от закрила, като това лице е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, т. е. достатъчно е алтернативно уведомяване и на една от тези институции. Това задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна.

Съгласно разпоредбите на Закона за закрила на детето, при постъпване на сигнал в Държавната агенция за закрила на детето, че дете се нуждае от закрила, председателят ѝ го препраща незабавно в отдел „Закрила на детето“ в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на детето за извършване на социално проучване и предприемане на мерки за закрила.

Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на ДГ всеки един, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето“ по местоживее на детето. Това може да бъде директор, учител, служител от непедагогическия персонал и т.н. Сигналят може да бъде подаден от името на ДГ, на Координационния съвет, като се описва цялата събана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето.

Когато сигналят се отнася за дете в риск, същият ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител може да проведе консултация, като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111

Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на дете функционира Национална телефонна линия за деца 116111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116111 е с национално покритие,

достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждращите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Според Координационния механизъм в случай, че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“ /отдел за закрила на детето, Държавна агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето. Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето /чл. 10, ал. 5/ в случаите отнасящи се до насилие на дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпването на сигнала.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на ДГ – информация за детето, за взаимоотношенията му с децата, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай, че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да

насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигане на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случаи, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса а засегнатото дете.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

Действия на ДГ „ Пинокио “ при инцидент или проява на тормоз и насилие между деца и върху деца:

1. Действия за прекратяване на насилието или травматичното събитие:

1.1. Служителят в ДГ „ Пинокио“, свидетел на случилото се или уведомен за него, се намесва незабавно, за да преустанови проявата на насилие или друго травматично събитие

2. Приоритетна грижа за здравето на всички деца, участващи в инцидента или насилието.

2.1. Служителят на ДГ „ Пинокио“, свидетел на случилото се или уведомен за него, сигнализира незабавно медицинското лице в ДГ, за установяване нуждата от намеса на Бърза неотложна медицинска помощ. Медицинското лице извършва преглед и сигнализира Бърза помощ, при нужда и ОПЛ на детето, след което описва състоянието, интервенцията и причината за нея в медицинския журнал.

3. Незабавно се сигнализира за случилото се:

3.1. Родителите / настойниците, попечителите, други лица, при които детето е настанено / на децата – пострадали от насилие или инцидент и тези, които са упражнявали такъв.

3.2. Директорът на ДГ „ Пинокио “

3.3. Дирекция „ Социално подпомагане “. Компетентна да предприеме мерки за закрила е тази дирекция, която е по настоящ адрес на детето, това е адресът, на който детето пребивава. В случай на по – голяма

оперативност и спешност може да се сигнализира дирекция „ Социално подпомагане “ по местонахождение на ДГ по телефон, факс, електронна поща. До 24 часа от случилото се, сигналът се подава и писмено до ДСП.

3.4. При невъзможност за осъществяване на контакт с дирекция „ Социално подпомагане “ сигналът за инцидента и предприетите действия или за проява на насилие може да се подаде на 116 111 – Национална телефонна линия за деца към Държавната агенция за закрила на детето, която е с национално покритие, денонощна и безплатна.

116 000 – Подаване на сигнал за изчезнало дете.

Сигнал може да бъде подаден до Държавната агенция за закрила на детето и устно на телефон 02 / 933 90 10, 02 / 933 90 11, факс 02 / 980 24 15, по електронна поща на е – mail: sacp.government.bg, в звено административно обслужване – приемна, на адрес: гр. София, ул. „ Триадица “ № 2. Данни за териториалните поделения на Държавната агенция за закрила на детето, до които може да се подаде сигнал, са налични на официалната електронна страница www.sacp.government.bg.

4. При нужда от Кризисна интервенция: В случай на травматично/ кризисно събитие, настъпило за група деца, вследствие на участие или присъствие на инцидента или упражнено насилие, водещо до риск от увреждане на физическото или психическо здраве, е възможно да се сезира ДАЗД, с искане за провеждане на кризисна интервенция. Кризисна интервенция може да се осъществи и от Министерството на образованието и науката – от психолози от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, както и от психолози, работещи в социални услуги на територията на населеното място, в което е ситуирана ДГ, с активното действие и съдействие на ДСП, в качеството ѝ на орган за закрила на детето на местно ниво.

5. Регистрация на инцидента или проява на насилие: След предприетите приоритетни и спешни мерки в грижа за здравето на децата и сигнализиране на заинтересованите страни – родител, директора на ДГ, след което случая се регистрира в Регистър, създаден във връзка с Механизма за противодействие на тормоза в ДГ. Обособява се досие, в което се прилагат писмените обяснения на служители, очевидци на случилото се, опис на хронологично предприетите действия и постигнати резултати в опазване на физическото и психическо здраве на децата. В случай на насилие задължително се предприемат действия по разработения алгоритъм към Механизма за противодействие на тормоз в ДГ.

6. Допълнителни действия в случай на насилие върху дете от страна на служител в ДГ „ Пинокио “ – директорът на ДГ „ Пинокио “ предприема незабавни действия за проверка на фактите и обстоятелствата по случая:

- 6.1. Изисква писмени обяснения от служителя
- 6.2. При констатирано насилие налага дисциплинарно наказание
- 6.3. Изготвя доклад за резултатите, който представя на вниманието на началника на съответното РУО, на началника на отдел образование, младежки дейности и спорт и на органите на МВР

7. Екипно обсъждане на случая, с оглед превенция на инциденти и прояви на насилие – задължително случаите на инциденти и тормоз се обсъждат на заседание на екипа, създаден във връзка с Механизма за противодействие на тормоз в ДГ, с участието на социални работници от отдела за закрила на детето към ДСП, за анализ на случилото се и причините, които са го породили, както и планиране на мерки и действия, изпълнението на които ще доведат до трайно намаляване на случаите на насилие между деца и върху тях, и до снижаване броя на инцидентите.

8. Привличане на външни специализирани доставчици на услуги за подкрепа на екипа за справяне със създалата се ситуация и минимизиране на рисковете, както и предотвратяване на ескалиране на напрежението. Информация за доставчиците на социални услуги може да бъде получена от официалната електронна страница на ДАЗД.